

Anna WITCZAK

ORCID: 0000-0002-6555-4456

Uniwersytet Wrocławski

Doe wat ik schrijf, anders gaat zij eraan... Contrastieve analyse van anonieme brieven in het Pools en in het Nederlands

Abstract

This article deals with the topic of anonymous extortion letters. Anonymous extortion letters are a challenge for linguists and criminal intelligence services and raise a whole range of questions that ultimately allow a creation of the psycholinguistic portrait of the possible author/-perpetrator. One of these questions concerns the emotional layer of the anonymous letter and the way anonymous authors express their emotions in language. This article describes a specific type of speech genre, which is anonymous extortion letter and analyses, in short, emotions in language. The last part presents the author's own research, focusing on the characteristics of simulated and falsified extortion letters in the Dutch and Polish languages.

Keywords: extortion letters, anonymous post, author identification, emotions.

1. Inleiding

“We hebben jouw dochter...”, “Ik heb jouw dochter gekidnapt...”, “Ik weet waar jouw dochter is...”. Dit zijn een paar voorbeelden van de openingszinnen afkomstig uit de anonieme brieven geschreven in het kader van een psycholinguïstisch experiment. Het experiment werd uitgevoerd tijdens het college “Forensische linguïstiek” aan de Universiteit van Wrocław. Forensische linguïstiek is een onderdeel van de toegepaste taalkunde en houdt zich bezig met het onderzoek naar taaluitingen die relevant zijn voor het oplossen van juridische en strafrechtelijke vraagstukken. Taaluiting dient als bewijs bij opsporing, vervolging en berechting van dader.

Het doel van het psycholinguïstische experiment was om in de eerste plaats kennis te vergaren over de taalkundige kenmerken van vervalste en gesimuleerde

afpersingsbrieven in het Nederlands en in het Pools. De ik-vorm maakt de tekst meer persoonlijk en zorgt ervoor dat het moeilijker is om de daad van een afstand te bekijken. Het schrijven namens iemand anders verandert het perspectief en vergroot psychologische afstand.

In de tweede plaats werd er gekeken naar het sentiment van de genoemde afpersingsbrieven, wat als psycholinguïstisch meetinstrument zou kunnen dienen bij het beoordelen van de emotionele toestand van de auteur van de brief gedurende het schrijven en zijn/haar vermogen om affectieve impulsen in bedwang te houden.

In deze bijdrage wordt een verslag gedaan van het experiment en worden de resultaten contrastief geanalyseerd. De belangrijkste bevindingen van het experiment worden hier gerapporteerd en met resultaten van de andere onderzoeken vergeleken. Vervolgens worden de daaruit voortvloeiende conclusies en aanbevelingen uitgebreid besproken. Alles wordt in een interdisciplinair kader geplaatst.

Er is geen of nauwelijks wetenschappelijke expertise op het gebied van forensische linguïstiek in een contrastieve context (Pools <-> Nederlands). Er zijn geen corpora die als basis voor een wetenschappelijk of forensisch onderzoek zouden kunnen dienen. Wellicht kan deze bijdrage een aanleiding tot discussie geven, alsook een impuls voor interdisciplinaire samenwerking tussen specialisten op het gebied van taalkunde, rechten, criminologie en psychologie.

2. Taal (-uiting) als bewijs

“At a theoretical level any text is potentially a forensic text in the sense that anything said or written can become of evidential importance in an investigation or a case, criminal or civil” (Olsson & Luchjenbroers 157). Binnen de forensische taalkunde worden verschillende soorten taaluitingen geanalyseerd, waarbij gekeken wordt naar iemands taal- of spraakgedrag. Elk individu gebruikt de taal op zijn eigen, individuele en persoonsgebonden manier. Het idiolect dat als ‘taalkundige vingerafdruk’ gezien kan worden, wordt beïnvloed door verschillende factoren, zoals **biologische** (geslacht, leeftijd), **sociale** (familie, woonomgeving, sociale netwerken, opleiding, beroep, sociale klasse), **psychologische** (temperament, persoonlijkheid, motivatie) (Feluś 66; Kredens in: Zaśko-Zielińska 202; Kochan 71). De taal vormt een weerspiegeling van de ervaringen, emoties, gedachten, opvattingen en ideeën van de individuele taalgebruiker. Een forensisch taalonderzoek bestaat onder andere uit het analyseren van de spelling, grammatica, lexicon en interpunctie. Er wordt gekeken naar de zinsbouw, woordvolgorde, gebruikte woordsoorten, woordenschat, negatie, schrijfstijl en sporen van dialect en sociolect. Hierdoor krijgt men meer inzicht in het idiolect van de auteur van een bepaalde taaluiting. Deze onderzoeksstrategie wordt “**stilistische methode**” genoemd (Kredens, 268).

De **stylometrische** methode maakt daarentegen gebruik van statistische gereedschappen en analyse. Op basis van de meest voorkomende woorden, waarvan het gebruik zo goed als buiten het bewustzijn van de auteur blijft en die “functiewoorden” worden genoemd, kan worden vastgesteld wie de vermoedelijke auteur van een uiting is (auteursbepaling). Tot de functiewoorden behoren voornaamwoorden, voegwoorden, lidwoorden, telwoorden, tussenwerpsels, partikels, hulpwerkwoorden en voorzetsels (Rybicki 107, Van Dale 2023). Volgens Pennebaker (2013) zijn de functiewoorden cruciaal voor de analyse van iemand zijn denkstijl, schrijfstijl en emotionele toestand. Ongeveer 60% van de woorden die een persoon gebruikt, bestaat uit functiewoorden (Pennebaker 8). Gedurende een conversatie wordt de aandacht voornamelijk gericht op de inhoudswoorden en de functiewoorden zijn moeilijk waar te nemen. Het is zo goed als onmogelijk om het gebruik van de functiewoorden te controleren, omdat het proces door het brein op een razendsnelle manier bestuurd wordt. Na het twaalfde levensjaar is het lastig om aan te leren hoe de functiewoorden op de correcte wijze toe te passen. De meeste mensen kunnen vrij makkelijk zelfstandige voornaamwoorden, werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden onthouden en zich ervan bedienen, maar de functiewoorden vormen een uitdaging. De fouten van de taalleerders zouden vaker betrekking hebben op het gebruik van de functiewoorden dan bijvoorbeeld van zelfstandige naamwoorden (Pennebaker 2015).

Pennebaker (2015) onderscheidt drie schrijfstijlen: **formele**, **analytische** en een **verhalende** schrijfstijl die overeenkomen met gelijke denkstijlen. Volgens Peenebaker verschaft de schrijfstijl ons kennis over de psychologische eigenschappen en gemoedstoestand van de auteur (Kuiper 43).

In het onderzoek naar de auteur wordt aandacht besteed aan persoonlijke voornaamwoorden omdat een analyse van de manier waarop persoonlijke voornaamwoorden gebruikt worden, onderzoekers toegang kan verschaffen tot de informatie over iemands zijn denkstijl, gemoedstoestand en sociaal-demografische kenmerken zoals bijvoorbeeld leeftijd en geslacht. Vrouwen gebruiken aanzienlijk vaker de ik-woorden, dan mannen. Als het om het gebruik van de wij-woorden gaat, is er geen verschil tussen mannen en vrouwen (Pennebaker 88–89). Het gebruik van de ik-woorden wordt volgens Pennebaker (2015) geassocieerd met angst, pijn en depressie, waarbij mensen zich in zichzelf keren. Het focussen op eigen emoties kan ervoor zorgen dat mensen meer zelfbewust worden en daardoor ook nederiger en eerlijker (Pennebaker 313).

De resultaten van de meest recente onderzoeken wijzen erop dat stylometrie efficiënter en betrouwbaarder is, dan de stilistische methode. Toch is het belangrijk om op te merken dat bij het identificeren van de auteur het niet met 100% zekerheid vastgesteld kan worden wie de auteur is. In het licht van de huidige stand van de kennis inzake idiolect kan men slechts over een waarschijnlijke auteur spreken (Kredens 268–272).

2.1 Emotie

Om de waarschijnlijkheid te verhogen en een betrouwbaarder profiel van de auteur te verkrijgen, maakt men gebruik van inzichten uit de psychologie, neuropsychologie en psycholinguïstiek. Bij een tekstanalyse is men op zoek naar een taalkundige vingerafdruk, maar ook naar een **emotionele vingerafdruk**, naar de emoties van de auteur.

Binnen de wetenschap bestaat er geen eenduidige definitie van emotie. Emoties worden vanuit verschillende perspectieven onderzocht en beschreven. Psychologen, neurowetenschappers, biologen, psychiaters, antropologen, cultuurwetenschappers, filosofen, taalwetenschappers bestuderen emoties vanuit hun eigen paradigma. Er bestaan allerlei concepten en theorieën en ook allerlei definities van emoties en daarbij worden de begrippen emoties en gevoelens vaak door elkaar gebruikt.

In dit onderzoek wordt de definitie gehanteerd van Jos van Berkum (2018) die een duidelijk onderscheid maakt tussen emotie en gevoel. Van Berkum (2018) definieert emotie als

a package of relatively reflex-like synchronized motivational, physiological, cognitive, and behavioral changes, triggered by the appraisal of an external or internal stimulus event as relevant to the interests (concerns, needs, values) of the organism, and aimed at generating a prioritized functional response to that stimulus event. The changes involved need not emerge in consciousness, but to the extent that they do, they give rise to feeling (648).

Het taalgebruik kan een uiting zijn van de emoties die een belangrijke bron van motivatie zijn voor menselijk gedrag. Zij vervullen ook een informatieve rol gedurende het proces waarbij het individu beslist of een bepaalde gebeurtenis relevant is voor zijn belangen en het vervullen ervan (Frijda 386–387). De betekenis die aan een gebeurtenis gegeven wordt – bevredigend of afstotend, heeft invloed op het ontstaan van de emotie, zijn kracht en zijn duur (Frijda 15). Emoties zijn altijd op iets of iemand gericht (Maruszewski & Śmigala 53), er bestaat geen objectloze angst of objectloze boosheid. “Ik ben boos op mijn vriend”. “Hij is bang voor spinnen”.

Uiting en beleving van emoties zijn gebonden aan sociaal-culturele aspecten. Onderzoeken hebben uitgewezen dat het gebruik van een vreemde taal minder emotioneel geladen is, dan het gebruik van de moedertaal (Hayakawa & Keysar 2017; Białek 2017; Bosma 2014; Costa et al. 2014). Een vreemde taal heeft minder affectieve connotaties dan de moedertaal en creëert een grotere emotionele afstand, waardoor men emoties zoals bijvoorbeeld verontwaardiging of walging minder heftig en intens ervaart. De verminderde emotionele resonantie in een vreemde taal leidt ertoe dat individuen meer utilitaristische (gericht op het algemeen belang) keuzes maken bij morele dilemma’s dan in de moedertaal (Białek 11). De moedertaal stimuleert ertoe om meer deontologische (gericht op

rechten van een individu) keuzes te maken. Een verminderde emotionaliteit die door een vreemde taal opgeroepen wordt, kan een grotere psychische afstand tussen de individuen veroorzaken (Costa et al. 2014). Dat kan leiden tot het onderschatten van belangen van anderen en tot het afzwakken van het empathisch vermogen.

2.2 Emoties in taal

Emoties hebben invloed op denkprocessen en op de manier waarop mensen op anderen reageren en dat vindt zijn weerspiegeling in de taal, bijvoorbeeld via de functiewoorden (Pennebaker 2015) die in de paragraaf 2.0 zijn beschreven.

Mensen die hun positieve ervaringen beschrijven, gebruiken meer wij-woorden en ook meer concrete zelfstandige naamwoorden, alsook verwijzingen naar tijd en plaatsen. Positieve stemming richt hun aandacht naar de buitenwereld. Verdriet zorgt ervoor dat iemand meer in zichzelf gekeerd is en dat vindt zijn manifestatie in de taal. Verdrietige of depressieve personen gebruiken vaker de ik-woorden en werkwoorden in de toekomstige en verleden tijd. Boosheid bedient zich van andere taalmiddelen zoals persoonlijke voornaamwoorden in de tweede (jij) en derde persoon (hij, zij) en werkwoorden in de tegenwoordige tijd. Bij een boze stemming wordt de aandacht vooral besteed aan de buitenwereld, aan anderen (Pennebaker 208–210).

Negatieve emoties zoals haat en walging worden geassocieerd met geweld (Kuiper 45; Matsumoto et al. 2012). Volgens de theorie van Sternberg (2008) bestaat haat uit drie componenten: **ontkenning van intimiteit** (walging), **passie** (angst, vrees, boosheid) en **betrokkenheid** (minachting, vernedering, belediging) (Sternberg & Sternberg 59–68). Op basis van deze drie componenten kunnen er zeven soorten haat onderscheiden worden, waarvan *cool hate* de zachtste en *burnig hate* de meest extreme vorm van haat is. *Cool hate* berust op walging en behoefte om niets te maken te hebben met een bepaald object. *Burning hate* bevat alle drie componenten en streeft naar de vernietiging van het object van haat (Sternberg 73–76).

3. Afpersingsbrief als een bijzondere vorm van anonieme communicatie

3.1 Anoniem

Een anoniem betekent letterlijk “naamloos geschrift” (Van Dale 2023), een brief zonder ondertekening. Vanuit juridisch perspectief kan een anonieme brief gezien worden als een kennisgeving, waarvan de auteur onbekend blijft voor de geadres-

seerde (c.q. de opsporingsdiensten). Binnen dit kader vallen twee soorten brieven. Een groep wordt gevormd door brieven met valse informatie die bedoeld zijn om schade te berokkenen aan privé personen of instanties. Tot de tweede groep behoren brieven, waarvan de inhoud overeenkomt met de werkelijkheid, maar de auteur om verschillende redenen onbekend wil of moet blijven (Stachowiak 30; Witczak 340).

Er bestaan verschillende typologieën van anonieme brieven – smaadbrieven, verklikingsbrieven, dreigbrieven en afpersingsbrieven. De laatste categorie zal in deze bijdrage nader toegelicht worden.

3.2 Afpersing en afpersingsbrieven

In het Nederlandse Wetboek van Strafrecht is afpersing strafbaar gesteld op basis van artikel 317 dat luidt als volgt:

1. Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordelen, door geweld of bedreiging met geweld iemand dwingt hetzij tot de afgifte van enig goed dat geheel of ten dele aan deze of aan een derde toebehoort, hetzij tot het aangaan van een schuld of het teniet doen van een inschuld, hetzij tot het ter beschikking stellen van gegevens, wordt, als schuldig aan afpersing, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of geldboete van de vijfde categorie. (Wetboek van Strafrecht).

Hieruit blijkt dat bedreiging een onderdeel van de afpersing vormt. Het Wetboek van Strafrecht maakt een onderscheid tussen afpersing en bedreiging die gedefinieerd wordt in artikel 285. Het juridisch verschil tussen afpersing en bedreiging bestaat voornamelijk uit het feit dat bij de afpersing het om een bepaald gewin voor de afperser gaat ten koste van het slachtoffer. Bedreiging kan mondeling of schriftelijk geuit worden. Een schriftelijke bedreiging kan op grond van artikel 285 gestraft worden met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie (Kuiper 16–17). De daders van afpersing uiten hun dreigementen of eisen schriftelijk (brief, sms, e-mail, etc.) of mondeling (telefonisch of rechtstreeks contact) (Van Linden et al. 25).

In verdere analyse zal de aandacht besteed worden aan de afpersingsbrieven.

3.3 Kenmerken van afpersingsbrieven

Afpersingsbrief is een bijzondere vorm van taalhandeling. Een van de twee belangrijke handelingen in een afpersingsbrief is die volgens Brinker (Fobbe 88) de zogenaamde commissieve handeling. Bij de commissieve taalhandeling verplicht de afperser zich ertoe om een bepaalde actie (niet) te ondernemen als aan zijn eisen niet voldaan wordt. Een aankondiging van handelen is een verplicht element van een afpersingsbrief. De hoofdfunctie van een afpersingsbrief bestaat

uit de eis om bijvoorbeeld geld te betalen. Aan het begin van de brief wordt de eis gesteld, dan komt de aankondiging van handelen en aan het einde wordt de eis opnieuw aangehaald (Fobbe 88–91).

Volgens Olsson en Luchjenbroers (2014) bestaan afpersingsbrieven uit vier componenten: *leverage* [invloed, macht over iemand], *demand* [eis], *threat* [dreiging] en *promise* [belofte bv. dat het slachtoffer zou veilig terugkomen] (163).

Er bestaat geen standaard opmaak voor een afpersingsbrief en de auteurs gebruiken verschillende schrijfstrategieën. Volgens Stein en Baldauf (2000) die 298 originele afpersingsbrieven afkomstig uit Bundeskriminalamt geanalyseerd hebben, staat de afperser voor een dilemma omdat er geen richtlijnen voor het schrijven van een afpersingsbrief bestaan (389). In een afpersingsbrief vindt men voornamelijk elementen van een zakelijke brief. “Die Wahl fällt auf die Textmusterformulierungen des Geschäftsbriefs, weil er die Wahrnehmung des Inhalts als offiziell, ernst zu nehmend und verbindlich suggeriert” (Fobbe 79).

Uit onderzoeken naar afpersingsbrieven komt naar voren dat de schrijvers zich vaak van de beleefdheid (*Höflichkeit*) bedienen om daardoor de sociale norm na te leven en de toon van de boodschap te neutraliseren. Een andere functie van de beleefdheid is om in de ogen van het slachtoffer (briefontvanger) de geloofwaardigheid van de afperser te verhogen en zijn handelingsvaardigheid te benadrukken. De schrijvers gebruiken vaak modale werkwoorden, modale partikels of passieve vormen (Fobbe 81–83).

4. Onderzoek

4.1 Methodologie

Met het oog op de vraagstelling van het onderzoek is gekozen voor een psycholinguïstisch experiment gebaseerd op een modificatie van het experiment van Olszewska (2019).¹ Olszewska was op zoek naar een antwoord op de vraag of expertises van taalkundigen en psychologen bruikbaar kunnen zijn voor opsporingsdiensten bij het identificeren van een vermoedelijke dader. Tien personen, uitgekozen op basis van specifieke kenmerken (bv. beroep, afkomst, dialect), werden gevraagd om een anonieme brief te schrijven als dader – gesimuleerde brief (5 personen) of als copycat (iemand die de dader nadoet) – vervalste brief (5 personen). Alle brieven werden vervolgens gelezen en beoordeeld door een taalkundige en een politiepsycholoog. Op basis van hun analyses werd het niet mogelijk om bv. leeftijd, geslacht of opleiding van de dader/schrijver te bepalen,

---

¹ Magdalena Olszewska heeft de auteur van deze bijdrage haar schriftelijke toestemming verleend om een modificatie van haar experiment uit te voeren, waarvoor de auteur Magdalena Olszewska hartelijk dankt.

maar het werd wel mogelijk om zijn/haar specifieke kenmerk(en) te schetsen. Dat laatste zou behulpzaam kunnen zijn bij het opstellen van een dadersprofiel.

Bijzonder interessant aan het experiment van Olszewska was het idee van gesimuleerde en vervalste brieven. Volgens Zaśko-Zielińska, die een onderzoek naar afscheidsbrieven van zelfmoordenaars heeft gedaan, hebben gesimuleerde brieven veel weg van de echte brieven (Zaśko-Zielińska 34). Dat geeft mogelijkheden om taalstrategieën van echte schrijvers te bestuderen met behulp van experimenten binnen de zogenaamde laboratorische omgeving. De verkregen resultaten van dergelijke simulaties kunnen als aanwijzing dienen bij de risicotaxatie en het profileren van de dader. Daders proberen met behulp van de taal hun eigen identiteit en eigenschappen te verbergen, soms door te doen alsof ze van buitenlandse afkomst waren. Om dat van dichterbij te bestuderen, heeft de auteur een psycholinguïstisch experiment uitgevoerd.

Het experiment bestond uit het opstellen van een afpersingsbrief op basis van een concreet verhaal (opdracht), waarin een aantal aanwijzingen (*modus operandi* van de dader) genoemd werden. Een groep van de deelnemers werd gevraagd om zich in de dader in te leven en een brief te schrijven namens de dader (gesimuleerde brieven) en de andere groep werd gevraagd om een brief op te stellen namens een vriend die de dader is (vervalste brieven). Er werden geen verdere aanwijzingen gegeven. In de eerste fase van het onderzoek schreven de deelnemers in het Nederlands en in de tweede fase in het Pools conform de indeling tot de groep ‘vervalste brief’, ‘gesimuleerde brief’. Hieronder staat de opdracht:

Je hebt 300.000 PLN² nodig. Om het geld te verkrijgen, besluit je een ontvoering uit te voeren. Je ontvoert een 8-jarige dochter van een ondernemer uit Gorzów Wielkopolski. Je ontvoert haar overdag. Het meisje loopt alleen naar huis en je biedt haar een lift aan en vervolgens ontvoer je haar. Daarna stuur je een brief naar de ouders van het meisje waarin je het losgeld van 300.000 PLN eist. De vader van het meisje moet het losgeld overdragen. De vader van het meisje vertrekt in de nacht van vrijdag op zaterdag met zijn auto. Als hij op de plaats van de bestemming die door jou bepaald is, aankomt, moet hij uit de auto stappen, het losgeld op de motorkap leggen en te voet vertrekken. Vermeld erbij dat als de ouders contact met de politie opnemen, hun dochter zal dood gaan. Stel een anonieme brief op.

Aan het experiment hebben 20 studenten neerlandistiek deelgenomen – 17 vrouwen en 3 mannen. Zij beheersen het Nederlands op het niveau B1-B2.

4.2 Resultaten

In de volgende paragrafen wordt beschreven welke kenmerken de vervalste en gestimuleerde afpersingsbrieven hebben en welke verschillen er tussen de brieven

---

² Het experiment werd in Polen uitgevoerd en er werd besloten om het bedrag in beide taalversies in Poolse zloty uit te drukken en de plaatsnaam te behouden, zoals in het experiment van Olszewska.

zijn zowel in het Nederlands als in het Pools. Het onderzochte corpus bestaat uit 40 brieven – 10 vervalste in het Nederlands en 10 vervalste in het Pools, 10 gesimuleerde in het Nederlands en 10 gesimuleerde in het Pools.

4.2.1 Structuur

Alle 40 brieven zijn handgeschreven. In de gesimuleerde brieven (zowel in het Nederlands als in het Pools) gebruikte slechts 10% van de deelnemers een aanhef. In de vervalste brieven was het percentage hoger en bedroeg 20%. In 10 % van de gesimuleerde brieven in het Pools treft men een handtekening “XOXOXO” en daarbij een slotformule: *Pozdrawiam serdecznie, nie mogę sie doczekać interesów z panem* [vertaling: Met vriendelijke groeten, ik kan niet wachten om zaken met u te doen].

Uit het onderzoek van Stein en Baldauf (2000) blijkt dat het percentage iets hoger ligt. In 42% van de brieven werd de aanhef gebruikt en in 17% een afsluiting van de brief in de vorm van groetformule of een andere slotformule bijvoorbeeld: *auf gute Zusammenarbeit* (Stein & Baldauf 390-391).

Alle brieven bevatten de nodige componenten van de tekstsoort **afpersingsbrief**. Er wordt een eis gesteld in de vorm van het losgeld. Er zijn ook eisen gesteld als het om het handelen gaat en er is ook dreiging geuit voor het geval dat aan de eisen niet voldaan wordt. In de meeste brieven zowel in gesimuleerde als vervalste verschijnen ook optionele componenten, zoals bijvoorbeeld het **toeschrijven van de verantwoordelijkheid** voor het leven van het kind:

“Als je te laat komt of met iemand anders met je mee – zal je dochter Zosia doodgaan”³ (gesimuleerd).

“Als je niet betaalt, zal ik haar benen afhakken!” (vervalst).⁴

De schrijvers verzekeren de ontvanger **van de ernst van de situatie** en hun bereidheid om de daad bij het woord te voegen:

Jesteśmy przygotowani na wszystko. [Wij zijn op alles voorbereid] (vervalst).

Wspólnik będzie uzbrojony. [Mijn partner zal gewapend zijn] (gesimuleerd).

Er komt ook een **eis tot goed gedrag** in voor, in deze afpersingsbrieven is dat geen contact met de politie:

“Geen politie!” (gesimuleerd).

“Geen contact met de politie” (vervalst).

Gezien het feit dat de schrijfstijl individueel is en toegang kan geven tot persoonlijke kenmerken van de schrijver, zou elke brief beoordeeld moeten worden door minstens twee beoordelaars die afzonderlijk van elkaar de teksten zouden analyseren. Een dergelijke analyse zal in een volgende bijdrage besproken worden.

³ Originele schrijfwijze.

⁴ Originele schrijfwijze.

4.2.2 Lengte van de brieven

De gesimuleerde en vervalste brieven verschillen in de lengte zowel in het Pools als in het Nederlands (Tabel 1).

	GESIMULEERD NL	GESIMULEERD PL	VERVALST NL	VERVALST PL
GEMIDDELD AANTAL WOORDEN	88,1	82	68	58,7
GEMIDDELD AANTAL ZINNEN ⁵	9,2	8,4	5,2	5,1

Tabel 1. Lengte van de vervalste en gesimuleerde brieven

De gesimuleerde brieven zijn aanzienlijk langer, dan de vervalste brieven. In het Nederlands bedraagt het verschil tussen het gemiddelde aantal woorden in de vervalste en gesimuleerde brieven 25.5%. Als het om het gemiddelde aantal zinnen gaat, is het verschil tussen de vervalste en gesimuleerde brieven 57%. In het Pools bedraagt het verschil tussen het gemiddelde aantal woorden in de vervalste en gesimuleerde brieven 32%. Als het om het gemiddelde aantal zinnen gaat, is het verschil tussen de vervalste en gesimuleerde brieven 46%.

Gezien het feit dat het om een kleine steekproef gaat, werd er hier niet gekozen voor een uitgebreide statistische analyse om statistische significantie te controleren. Deze analyse zal kwalitatief en kwantitatief zijn.

4.2.4 Zelfverwijzing en andere functiewoorden

4.2.4.1 Zelfverwijzing

In 80% van de gesimuleerde afpersingsbrieven in het Nederlands gebruikten auteurs de zelfverwijzing in de vorm van het ik-woord. In de gesimuleerde afpersingsbrieven in het Pools is de hoeveelheid van de zelfverwijzingen kleiner en bedraagt 30%. Het is belangrijk om op te merken dat de zelfverwijzing in het Pools niet één keer in de nominatief voorkomt, wel in de datief. Als het om de zelfverwijzingen in de vervalste brieven gaat, is dat 10% in het Nederlands en 0% in het Pools.

4.2.4.2 Persoonlijke voornaamwoorden

In 60% van de gesimuleerde afpersingsbrieven in het Nederlands komt het voornaamwoord “jij/je” voor en in de Poolse brieven helemaal niet. In de vervalste

⁵ Een zin betekent hier een reeks woorden met een punt aan het einde.

brieven ligt de verhouding zo goed als op hetzelfde niveau, dat wil zeggen 60% van de vervalste brieven in het Nederlands en 10% van de brieven in het Pools.

Een ander persoonlijk voornaamwoord “jullie” wordt in de gesimuleerde brieven in het Nederlands niet gebruikt en in het Pools komt dit in 10% van de gevallen voor. In de vervalste brieven in het Nederlands vindt men “jullie” in 10% van de brieven en in het Pools in 20% van de brieven meestal in de datief.

	GESIMULEERD NL	GESIMULEERD PL	VERVALST NL	VERVALST PL
ik	80%	30% (mij)	10%	0%
wij	0%	10% (ons)	10%	0%
jjj/je	60%	0%	60%	10% (jou)
zij	60%	30%	30%	50%
hij	10%	0%	0%	10%
jullie	0%	10%	10%	20%

Tabel 2. Persoonlijke voornaamwoorden in de afpersingbrieven

4.2.4.3 Bezittelijke voornaamwoorden

In 90% van de gesimuleerde afpersingsbrieven in het Nederlands komt het voornaamwoord “jouw/je” voor en in 30% van de Poolse. In de vervalste brieven ligt de verhouding op een vergelijkbaar niveau, dat wil zeggen 80% van de vervalste brieven in het Nederlands en 20% van de brieven in het Pools.

Een ander bezittelijk voornaamwoord “jullie” wordt in 10% de gesimuleerde brieven in het Nederlands gebruikt en in het Pools komt die in 40% gevallen voor. In de vervalste brieven in het Nederlands vindt men “jullie” in 10% van de brieven en in het Pools in 40% van de brieven meestal in de datief.

Het zou te maken kunnen hebben met het feit dat de Nederlandse samenleving individualistisch en de Poolse collectivistisch is. Uit het voorafgaande zou men voorzichtig kunnen concluderen dat het zijn uiting vindt in de manier, waarop de deelnemers bezittelijke en persoonlijke voornaamwoorden gebruiken.

In 20% van de gesimuleerde brieven in het Pools komt de bezittelijke voornaamwoorden “uw” voor. Andere bezittelijke voornaamwoorden worden niet toegepast.

	GESIMULEERD NL	GESIMULEERD PL	VERVALST NL	VERVALST PL
je/jouw	90%	30% (twoja, swoja)	80%	20%
jullie (bez.vnw.)	10%	40%	10%	40%
uw	0%	20%	0%	0%

Tabel 3. Bezittelijke voornaamwoorden in de afpersingsbrieven

4.2.4.4 Voegwoorden

Conform de theorie van Pennebaker (2015) worden de voegwoorden geassocieerd met de analytische stijl en ook vertellen iets over de intentie van de schrijver (Kuiper 50).

Het meest voorkomende voegwoord in beide soorten van de afpersingsbrieven in beide talen is het voorwaardelijke voegwoord “als” [*jeśli*] en het aaneenschakelend voegwoord “en” [*i*].

	GESIMULEERDE NL	GESIMULEERDE PL	VERVALSTE NL	VERVALSTE PL
als	90%	80%	80%	80%
en	90%	70%	80%	60%

Tabel 4. Voegwoorden in de afpersingsbrieven

4.2.5 Modale werkwoorden

De meest voorkomende modale werkwoorden in de afpersingsbrieven zowel in het Nederlands als in het Pools zijn: “moeten”, “willen”, “zullen” (Tabel 5).

	GESIMULEER- DE NL	GESIMULEER- DE PL	VERVALSTE NL	VERVALSTE PL
MOETEN	80%	60%	40%	20%
WILLEN	80%	70%	70%	60%
ZULLEN	70%	30%	60%	20%

Tabel 5. Modale werkwoorden in de afpersingsbrieven

Modale werkwoorden hebben verschillende functies. Door het gebruik van “moeten” geeft de schrijver te kennen dat een bepaalde handeling vereist of verplicht is, anders dreigen er nadelige consequenties voor de ontvanger:

“Als je jouw dochter wil terug hebben, moet je op vrijdagavond naar het bos met jouw auto gaan” (gesimuleerd).

“Als jullie jouw kind terug willen, moeten jullie aan mij 300 duizend euro geven” (vervalst).

Het werkwoord “willen” wordt in de meeste afpersingsbrieven als bepaling van voorwaarde gebruikt. Iets zal gebeuren onder voorwaarde dat aan een bepaalde conditie voldaan wordt.

“Als je haar nog eens wil zien, kom naar het park bij de dierentuin” (vervalst).

“Als jullie haar nog ooit willen zien moeten jullie naar mij luisteren” (gesimuleerd).

Het werkwoord *zullen* is in alle brieven in de tegenwoordige tijd gebruikt en duidt erop dat iets waarschijnlijk is.

“Zosia zal doodgaan. Ik zal haar dan doodschieten” (gesimuleerd).

4.2.6 Typische woorden

In de meeste afpersingsbrieven wordt het ontvoerde kind “dochter” genoemd zowel in de gesimuleerde als in de vervalste brieven in beide talen. Andere vormen zijn “dochtertje”, “schatje”, “meisje”. De benamingen in het Pools zijn meer gediversifieerd en vindingrijker, dan in het Nederlands. Hier een paar voorbeelden: *mala* [kleine], *mloda* [jonkie], *bachor* [rotkind], *babelek* [floepie]. Dit verschijnsel zal later uitgebreider besproken worden in de paragraaf over emoties, omdat de schrijver met behulp van verschillende (koos)namen emoties bij de ontvanger kan opwekken.

In de Poolstalige brieven gebruikten de deelnemers een verzonnen voornaam vaker, dan in de Nederlandstalige brieven. In de Nederlandstalige brieven werd het meisje *Zosia* genoemd. In de Poolstalige brieven draagt zij verschillende voornamen: *Ania*, *Zosia*, *Basia*, *Marysia*, *Kasia*, *Karolinka*.

4.2.7 Modus operandi en detailinformatie

In de opdracht werd de modus operandi geschetst ervoor te zorgen dat de brieven op het inhoudelijk niveau op elkaar zouden lijken. De Poolstalige afpersingsbrieven, zowel gesimuleerde als vervalste, bevatten meer gedetailleerde omschrijving van de delictplaats (overdrachtplaats van het losgeld) en het verloop van de overdracht. De deelnemers gebruikten straatnamen – *ul. Srebrna* [Strebrnastraat], *ul. Szczecińska 27* [Szczecinskastraat 27] en aanwijzingen over de omgeving – *musi dojechać do końca ulicy Piotrowskiej i skręcić w zieloną bramę* [hij moet tot het einde van Piotrowskastraat rijden en afslaan naar de groene poort]. In de Nederlandstalige brieven vindt men voornamelijk aanwijzingen die vermeld werden in de opdracht zelf met weinig extra aanvullingen van de deelnemers en het ontbreekt in die brieven aan precisie. Het heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met de kennis van de taal en de uitingsmogelijkheden in het Nederlands.

Aan de andere kant laten de gesimuleerde brieven zowel in het Pools als in het Nederlands aan de ontvanger meer ruimte over om te beslissen. De zinnen zijn voorwaardelijk, verhalend en langer dan in de vervalste brieven in beide talen. Men zou kunnen concluderen dat de schrijvers van de gesimuleerde brieven behoefte hebben om hun daden te rechtvaardigen. Het feit dat zij gevraagd werden om zich in te leven en namens henzelf te schrijven zorgde ervoor dat hun

brieven meer elementen bevatten die op een verhaal lijken en het gebruik van de voorwaardelijke brieven de ontvanger tot een dialoog uitnodigt.

Vervalste brieven zijn korter, concreter, formeler en lijken op een instructie. De ontvanger krijgt aanwijzingen in de gebiedende wijs die uitgevoerd dienen te worden, er is geen plaats voor dialoog. De schrijver verwacht geen antwoord, het is een monoloog. Vervalste brieven zijn minder persoonlijk, afstandelijker, alsof de schrijvers zich op deze manier van de daad probeerden te distantiëren.

4.2.8 Emoties

Een van de middelen om de druk uit te oefenen en iemand tot een actie te motiveren, is emotie. De boodschap en de situatie die daarin gecreëerd werd, zijn op zichzelf schokkend en angstaanjagend, maar de schrijvers van de brieven maakten gebruik van verschillende taalmiddelen om de druk en angst te versterken. In de meeste brieven (gesimuleerd en vervalst) werd bedreigd met ernstige consequenties voor het kind. De ouders zouden hun kind nooit meer zien, of het kind zou doodgaan. Opvallend is dat in de Poolstalige brieven de schrijvers geen details doorgeven over een mogelijke moordwijze en geen verantwoordelijkheid voor de dood op zichzelf nemen. In 20% van de Nederlandstalige brieven, zowel gesimuleerd als vervalst, vindt men zelfverwijzingen (ik-woord) en de beschrijving van de manier waarop het kind zou omgebracht worden. Het zou overeen kunnen stemmen met de uitslagen van onderzoeken naar verminderde emotionele resonantie in een vreemde taal die tot het afzwakken van het empathisch vermogen kan leiden (zie paragraaf 2.1).

GESIMULEERD NL	GESIMULEERD PL	VERVALST NL	VERVALST PL
jullie dochter gaat dood	<i>dziecko zginie</i> [het kind gaat dood]	het lijk zoeken	<i>wasza córka zginie</i> [jullie dochter gaar dood]
jouw dochter zal dood zijn	<i>córka już nie wróci lub wróci tylko jej ciało</i> [de/je dochter komt niet meer terug of enkel haar lichaam komt terug]	je dochter nooit zien	<i>poinformowanie policji=śmierć Basi</i> [politie informeren = Basia's dood]
Zosia zal sterven. Ik zal haar dan doodschieten.	<i>córka zginie</i> [de/je dochter gaat dood]	jouw dochter zal sterven	<i>nigdy nie zobaczycie dziecka</i> [jullie zien het kind nooit meer]
je zal jouw dochter nergens vinden	<i>nigdy nie zobaczysz jej żywej</i> [je ziet haar nooit levend terug]	ze gaat dood	<i>zobaczysz córkę na stole prosekcyjnym</i> [je ziet je dochter op de autopsietafel]

GESIMULEERD NL	GESIMULEERD PL	VERVALST NL	VERVALST PL
je zal nooit meer jouw kleine dochter zien of alleen haar lijk!	<i>Marysia natychmiast zginie</i> [Marysia zal onmiddellijk doodgaan]	je dochter nooit meer zien	<i>jeden niewłaściwy ruch i będziesz tego żałował</i> [een verkeerde beweging en je krijgt er spijt van]
ik zal je dochter dood maken	<i>wasza córka zginie</i> [jullie dochter gaat dood]	ik zal haar benen afhakken en haar levend in brand steken	<i>możesz od razu pożegnać się z córką</i> [je kunt meteen afscheid nemen van je dochter]
		ik wil haar vermoorden en in stukken aan jullie sturen	<i>córka zginie</i> [de/je dochter gaat dood]

Tabel 6. Emotionele dreiging in afpersingsbrieven

Emotionele druk werd ook uitgeoefend door gebruik te maken van verschillende (koos)namen voor het kind. Het geldt voor de Poolstalige brieven van beide groepen. Het kan te maken hebben met de kennis van de emotionele woorden in de moedertaal en hun werking op de ontvanger. In de Nederlandstalige brieven vindt men geen koosnamen.

Opvallend voor alle groepen is het kleine aantal adjectieven, wat erop zou kunnen lijken dat de schrijvers een formele toon willen behouden en geloofwaardig willen overkomen.

5. Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om kennis te vergaren over kenmerken van gesimuleerde en vervalste afpersingsbrieven. Gezien een kleine onderzoeksgroep zijn er enkel voorlopige conclusies mogelijk. Het meest opvallende resultaat betreft de lengte van de gesimuleerde en vervalste brieven en de zelfverwijzingen in beide soorten brieven. Het schrijven namens zichzelf maakt de tekst meer persoonlijk en zorgt ervoor dat het moeilijker is om de daad van een afstand te bekijken. In de vervalste versie van de teksten verandert het perspectief en het lijkt erop dat het makkelijker is om de psychologische afstand te vergroten en de verantwoordelijkheid voor de daad van zich af te schuiven. De vervalste brieven kunnen gezien worden als instructies wegens de gebiedende wijze en kleinere ruimte voor onderhandelingen. In beide soorten brieven vindt men voorwaardelijke voegwoorden en die worden in meeste brieven in dezelfde context gebruikt. Ten eerste om de eis uit te drukken wat er gedaan moet worden om het kind levend terug te zien (“Als jullie haar nog willen zien, bereid 300 000 zł voor” – vervalst). Ten tweede

om duidelijk te maken wat de consequenties zullen zijn van contact met de politie (“Als je de politie zal informeren zal jouw dochter dood zijn” – gesimuleerd).

In het Nederlands klinken de brieven minder empathisch en meer gewelddadig, dan brieven in het Pools. Dat zou kunnen betekenen dat de vreemde taal invloed heeft op het empathisch en moreel vermogen van de taalgebruikers, maar om conclusies te kunnen trekken over statistische significantie zou het onderzoek statistisch geanalyseerd en kwantitatief uitgebreid moeten worden. De uitslagen zouden ook vergeleken moeten worden met echte afpersingsbrieven geschreven door Nederlandstaligen.

In de brieven in beide talen worden fouten gemaakt. Fouten kunnen doelbewust gemaakt worden om de opsporingsdiensten op een verkeerd spoor te zetten en het onderzoek te bemoeilijken. Gezien het belang van dit onderwerp voor het profileren van de dader en het beoordelen van de authenticiteit van een schrijven, wordt een foutenanalyse in een ander artikel besproken.

Dit onderzoek had als doel om een corpus van afpersingsbrieven aan te leggen om het vervolgens te kunnen vergelijken met brieven geschreven door de moedertaalsprekers. De volgende stap zou het ontwikkelen van een meetinstrument zijn om het risico op het uitvoeren van de bedreiging te kunnen beoordelen. Tegenwoordig wordt het risico getaxeerd op basis van analyse van de deskundigen/beoordelaars en met behulp van computerprogramma's. Op dit moment laten beide methodes nog veel ruimte voor verbetering over.

Dit onderzoek heeft aangetoond dat er een groot psycholinguïstisch onderzoeksveld open ligt voor taalkundigen en psychologen. Resultaten van deze interdisciplinaire onderzoeken zouden een belangrijke bron van expertise kunnen worden voor de psycholinguïstiek en ook voor de opsporingsdiensten en justitie.

Bibliografie

- Białek, Michał. "Mechanika moralności. Dylematy moralne i intuicyjne rozumienie dobra i zła". *Czasopismo Psychologiczne – Psychological Journal*, vol. 23, no.1, 2017, pp. 9–19.
- Bosma, Evelyn. "Beter kiezen in een andere taal. Hoe meertaligheid het nemen van beslissingen beïnvloedt". *Onze Taal*, vol. 4, 2014, pp. 86–87, https://www.dbnl.org/tekst/_taa014201401_01/_taa014201401_01_0067.php#:~:text=Evelyn%20Bosma%20Beter%20kiezen%20in,van%20beslissingen%20be%C3%AFnvloedt%2C%20Onze%20Taal. Geraadpleegd 30 juli 2023.
- Costa, Albert, et al. "Your Morals Depend on Language". *Plos One*, vol. 9, 2014, pp. 1–7, https://www.academia.edu/12890425/Your_Morals_Depend_on_Language. Geraadpleegd 30 juli 2023.
- Feluś, Antoni. *Z zagadnień językoznawstwa kryminalistycznego*. WSPiA, 2011.
- Fobbe, Eilika. *Forensische Linguistik. Eine Einführung*. Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co.KG, 2011.
- Frijda, Nico H. *De emoties. Een overzicht van onderzoek en theorie*. Bert Bakker, 2005.
- Hayakawa, Sayuri, en Boaz Keysar. "Using a foreign language reduces mental imagery". *Cognition*, vol.173, 2018, pp.8-15, <https://bilingualism.northwestern.edu/wp-content/uploads/2018/07/Hayakawa2018.pdf>. Geraadpleegd 23 juli 2023.

- Kochan, Anna. "Lingwistyka kryminalistyczna w pracy sędziego wydziału karnego sądu rejonowego. Rekonesans". *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, geredigeerd door Monika Zaśko-Zielińska en Krzysztof Kredens. Uniwersytet Wrocławski, Quaestio, 2019, pp. 65–74.
- Kredens, Krzysztof. "Identyfikacja autorstwa anonimu: metodologia i aspekty praktyki sądowej w krajach anglosaskich". *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, geredigeerd door Monika Zaśko-Zielińska en Krzysztof Kredens. Uniwersytet Wrocławski, Quaestio, 2019, pp. 265–237.
- Kuiper, M.L. *Het woord en de daad. Kenmerken van dreigbrieven en de intenties waarmee ze geschreven werden*. Boom criminologie, 2018.
- Matsumoto, David, et al. *Emotion in Predicting Violence*, <https://leb.fbi.gov/articles/featured-articles/the-role-of-emotion-in-predicting-violence>. Geraadpleegd 26 juli 2023.
- Olsson, John, en June Luchjenbroers. *Forensic Linguistics*. Bloombury Academic, 2014.
- Olszewska, Magdalena. "Anonim jako ślad kryminalistyczny". *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, geredigeerd door Monika Zaśko-Zielińska en Krzysztof Kredens. Uniwersytet Wrocławski, Quaestio, 2019, pp. 303–326.
- Pennebaker, James W. *The secret life of pronouns*. Bloomsbury Publishing, 2015.
- Rybicki, Jan. "Pierwszy rzut oka na stylometryczną mapę literatury polskiej". *Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja*, vol. 2 (146), 2014, pp. 106–128, https://rcin.org.pl/Content/59776/PDF/WA248_78492_P-I-2524_rybicki-pierwszy_o.pdf. Geraadpleegd 26 juli 2023.
- Stachowiak, Stanisław. "Źródła informacji o popełnionym przestępstwie w polskim postępowaniu karnym". *Prokuratura i Prawo*, vol. 2, 2005, pp. 28–38.
- Stein, Stephan, en Christa Baldauf. "Feste sprachliche Einheiten in Erpresserbriefen Empirische Analysen und Überlegungen zu ihrer Relevanz für die forensische Textanalyse". *Zeitschrift für Germanistische Linguistik*, vol. 28 (3), pp. 377–403. DOI: 10.1515/zfgl.2000.28.3.377.
- Sternberg, Robert J., en Karin Sternberg. *The nature of hate*. Cambridge University Press, 2008.
- Van Dale. www.vandale.nl. Geraadpleegd 23 juli 2023.
- Van Linden, Ilse, et al. *Je bedrijf of je leven. Aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven*. WODC, Ministerie van Justitie, 2007.
- Wetboek van strafrecht. <http://www.wetboek-online.nl/wet/Sr/317.html>. Geraadpleegd 26 juli 2023.
- Witczak, Anna. "Emocje, czyli o poszukiwaniu językowych środków ekspresywności w listach anonimowych". *Linguistische Treffen in Wrocław*, vol. 17, 2020, pp. 339–354.
- Zaśko-Zielińska, Monika. *Listy pożegnalne. W poszukiwaniu lingwistycznych wyznaczników autentyczności tekstów*. Quaestio, 2013.